

»SJUNG OM STUDENTENS LYCKLIGA DAG ...»

En utställning på Carolina Rediviva till Uppsala studentkårs 100-årsjubileum 1949

När Uppsala universitetsbibliotek i början på året av Uppsala studentkårs ordförande anmodades att anordna en utställning till högtidlighållande av studentkårens 100-årsjubileum 12 mars 1949, hade man nog tänkt sig en exposition som med hjälp av dokument och bilder illustrerade kårens tillkomst och stegvisa utveckling under det gångna seklet, kulminerande i kårens stora sociala verksamhet under de sista decennierna med alla dess byggnadsföretag och byggnadsprojekt, kreditkassans verksamhet, kårens arbete för studenternas allmänna trivsel i staden genom friluftsgårdar, gymnastikhus, tennishall och idrottsplan etc. Tyvärr kunde Carolina icke tillmötesgå dessa önskingar utan man fick skrida till verket med Cajsa Vargs gamla valspråk »man tager vad man haver». För att sätta litet mera färg på utställningen kom även en del material att medtas som väl ej hade direkt med kåren som sådan att göra utan snarare hörde till studentens eller nationernas historia.

Som en värdig upptakt hade i vestibulen sammanförts äldre nationsfanor som vederligen aldrig förut på detta sätt varit samlade. Det var allt som allt 32 fanor som dels hängde på stänger från balkongerna och från taket på entréns vindfång, dels klädde väggarna och vestibulens fyra pelare. Endast två nationer voro ej representerade: Kalmar, som deponerat sina äldre fanor på Kalmar slott, och Gotlands. I vestibulens nordöstra och sydöstra hörn hade draperats de två äldsta dyrgriparna, Norrlands och Västmanland-Dalas från 1843, de enda som varit med vid det första skandinavistmötet i Uppsala samma år. Nationernas fanborg hade då prytt den »nordiska offerlund» av unga granar, som vid detta tillfälle anordnats vid Carolinasalens ena kortvägg. Den lilla Dala-fanan är relativt väl bevarad och utomordentligt vacker, målad med lätt hand i diskreta färger på vit tuskaftad sidenväv. Norrlandsfanan, som upptäcktes på nationens vind under en av krigsårens vindsröjningar, är

Bild 1. Utställningens entré i Carolina Redivivas förhall, där nationsfanorna upphängts.

betydligt mera skadad av tiden. Även den är enligt tidens sed målad och ännu kan man tydligt läsa devisen över de sex landskapsvapnen: »Dant societa decus» (Förenade giva de ära), vilket valspråk ju måste ha gjort sig bra vid skandinavismötet. En särskild eloge förtjänar Södermanland-Nerikes nation för sitt stora antal bevarade och mycket välskötta fanor. Inte mindre än sex hade inlevererats till utställningen. Den äldsta av dessa är den s. k. Säbylundsfanan, skänkt till nationen av hembygdens unga damer 1848. Nationens första målade fana av 1843 avfördes på grund av sitt irreparabla skick på 1870-talet ur den av andre kurator förda inventarieförteckningen. En av de vackraste och samtidigt originellaste fanorna är Stockholms nations av 1853. Den är utförd i standar-form, för-

Bild 2. Svenska dräkten å docka i helfigur, uppställd i entréhallen. Dräkten användes som promotionsdräkt i början av 1800-talet. Tillhör f. förste bibliotekarien ARVID HJ. UGGLA, Uppsala.

modligen på grund av nationens plats i fanborgen. Stockholms nation var sedan gammalt primus inter pares och tågade, ja tågar fortfarande, alltid först i processioner. Duken är av tjockt vitt siden, tvätungad och bär S:t Eriks bild, kring vilken ses fem vapensköldar med motiv ur Stockholms stads sigill från 1300-talet, murar och torn, kronan, vasakärven, rosen och normalmalmsvapnet med bron över strömmen. De båda främsta av vestibulens fyra pelare pryddes på framsidan av kårens s. k. stora och lilla standar, skänker vid studentmötena 1852 och 1862, det förstnämnda av Kristianias, det sistnämnda av Köpenhamns damer. Det lilla standaret, även kallat sångarfanan, bär en bild av Oden med sina korpar på blå

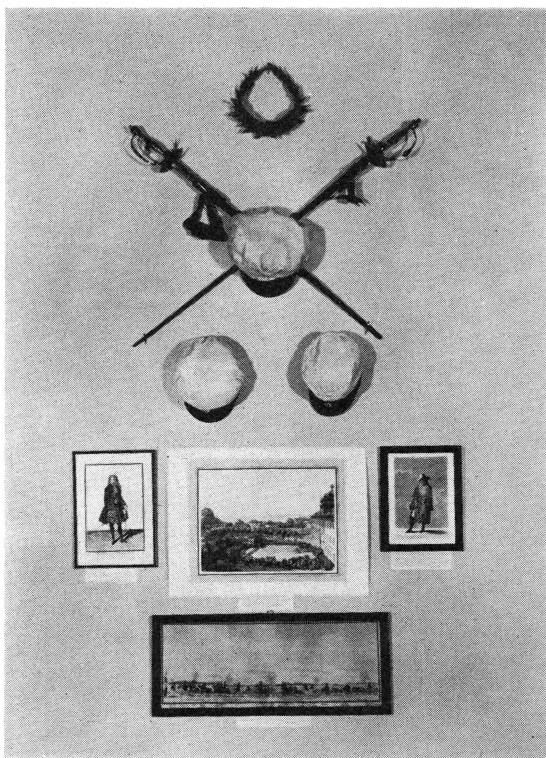

Bild 3. Studentmössor och studentvärjor m. m. Den översta mössan är från 1847.

sidenbotten. »Oden där sitter i glänsande väfven, sömmad af Danmarks vänaste mör» som det står i den studentsång C. W. Böttiger skaldade till den högtidliga invigningen av fanan och till vilken J. A. Josephson satte musik. Vid studiet av alla dessa fanors tillblivelse och av beskrivningarna på festligheterna vid deras högtidliga överlämnande häpnar man över den överväldigande poetiska produktivitet, som utvecklats i detta sammanhang.

Runt väggarna och framför pelarna i vestibulen hade nationernas första mobilier, de gamla kassakistorna placerats. Äldst bland dem är Smålands nations fiscus med årtalet 1671 inskuret på framsidan. Tyvärr har den gamla klenoden genom ovist nit för ett antal år sedan utsatts för en något hårdhänt restaurering. Den var förut målad i likhet med »fiscus Nationis Roslagicae», den som kommer näst

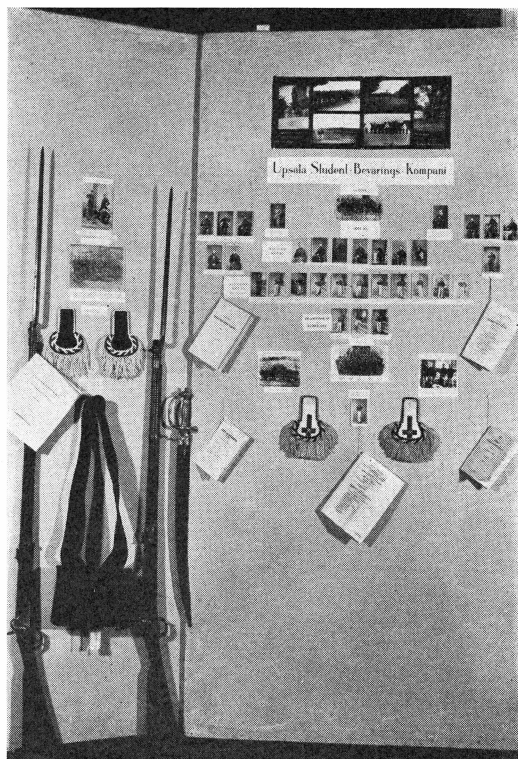

Bild 4. Bilder och föremål från Upsala Student-Bevärings-Kompani från omkring 1850 och 1864—65.

efter i ålder. Det är endast ett fåtal nationer som ha sina kassakistor i behåll och bland dessa har egendomligt nog Upplands kvar alla de tre, som tillhört de tre ursprungliga studentsammanslutningar — Natio Roslagica, Natio Fjerdhundrensis och Natio Uplandica — som sammanslagna kom att bilda den nuvarande Upplands nation. Den vackraste av de nio kistor, som sågs på utställningen, var otvivelaktigt Södermanlands nations fiscus i sengustaviansk stil, av ek med inlagt ruttmönster i masurbjörk och päron. Även den finländska nationens gamla kassakista finns bevarad, numera på Gustavianum tillsammans med en del föremål, som väl en gång i en, som vi väl få hoppas, ej allt för avlägsen framtid kommer att överföras till ett blivande universitetsmuseum.

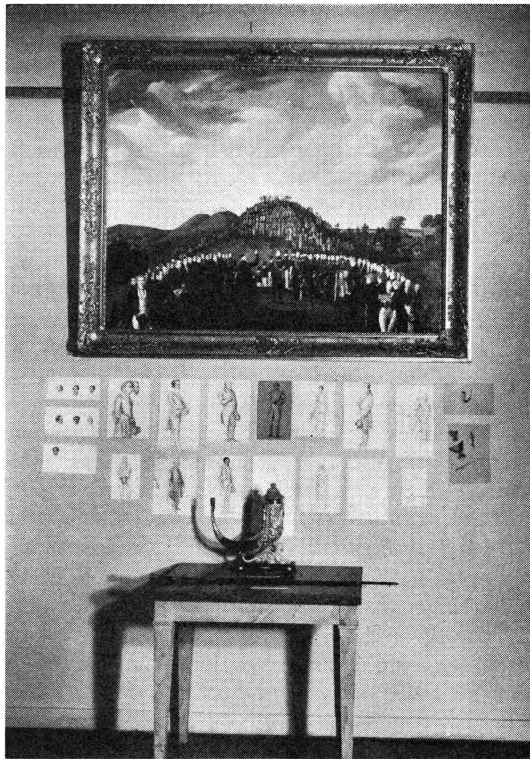

Bild 5. Ritmästaren JOHAN WAYS tavla från Karl XIV Johans besök vid Uppsala Högar 3 juni 1834. På bordet det dryckeshorn konungen förärade studenterna samma år.

I en glasmonter vid ett av fönstren kunde man beundra prov på s. k. inspektorssilver, d. v. s. prydnadsföremål eller nyttosaker av silver, varmed nationerna förr visade de avgående inspektorerna sin tacksamhet.

Vid dörren till visningssalen på norra sidan av vestibulen sågs en docka i naturlig storlek iförd »svenska dräkten», vilken länge begagnades vid disputationer, promotioner och andra akademiska högtidligheter — i själva verket långt efter sedan den eljest kommit ur bruk.

Inne i visningssalen hade anordnats en utställning av kårens

»luftslott» på papper och i plastelin, byggnadsprojekt, varav man gärna skulle ha velat se flera utförda i verkligheten.

I de båda smårummen t. v. i vestibulen var en exposition anordnad av bilder uppdelade i ämnesgrupper som t. ex. skandinavismen, studentsången, spex, dans och teater, studenternas militärutbildning, skämt- och karikatyrteckningar m. m. En visserligen ej komplett men dock med ej allt för många luckor behäftad serie av ordförande- och vice ordförandeporträtt hade man även tillfälle att studera. Den började med en bild av den förste kårordföranden gotlänningen Arvid Sundberg, senare lektor i Visby, tyvärr från hans ålders höst, då han ståtade med ett vördnadsbjudande vitt skägg, och slutade med ett vackert Sundgrens-foto av den nuvarande ordföranden fil. mag. Folke Rudberg. Under det gångna seklet har det fyra gånger hänt att ordförande- resp. vice ordförandeposten beklättats av två generationer i samma familj, nämligen av prof. Y. Sahlén och hans son Enar, av prof. G. Rudberg och hans son Folke, av landshövding H. Kjellman och hans son Lars samt av förste stadsläkare Adolf Grape och hans son Anders. Två gånger har det också hänt att ordförandesysslan skötts av ett brödrapar såsom av bröderna Harry och John Cullberg samt Bror och Bengt Jonzon.

Södra fondväggen hade dekorerats med ett par korslagda studentvärjor under en lagerkrans och med tre typer av studentmössan placerade omkring. Den äldsta av de sistnämnda var av den tidiga vidkulliga modellen som bars av studenterna vid de första skandinavismmötena på 1840- och 1850-talen, den andra ett exemplar av den raka, stela typ, som senare kom i bruk och den tredje en liten mössa, som bars av en av de fåtaliga studentskorna 1890. Under dessa emblem hängde den märkligaste bilden på hela utställningen, en akvarell av Desprez utförd 1792. Den framställer en händelse 1786 — Gustaf III mottager Uppsala universitets lärare och studenter i Gustavianums trädgård. Konstnären har från ett fönster i ärkebiskopshuset, som han f. ö. besökte i sällskap med Fredenheim, ärkebiskop Mennanders nyadlade son, för sig frammanat bilden av denna tilldragelse i konungens liv. I fonden ser man en förtjusande idyllisk stadsbild som sedan sopades bort av branden 1809, mot de förtonande konturerna av Upsala högar vid horisonten. Studentkåren är dekorativt placerad på trädgårdsterrasserna och konungen går omkring bland de ödmjukt bugande skarorna. Detta är den första kända bilden av Uppsala studentkår och den har blott ett fel — som ju dock är rätt allvarligt — att konstnären själv ej var närvarande vid det skildrade tillfället. Han har dock stått vid den historiska platsen och lokalförhållandena äro i detalj riktiga. Vid betraktandet av denna estetiskt så utomordentligt tilltalande fest-

Bild 6. Upplands nations fana. Därunder ett antal fotos med bl. a. Uppsala studenters delegerade vid studentmötet 1862.

plats fylls man av indignation att detta område kunde få så totalt raseras vid byggandet av det nya universitetspalatset på 1880-talet. På kortväggen i det inre rummet hängde ett ofta skadat paradnummer, gamle ritlärare J. Ways målning av Carl XIV Johan på Upsala högar med studenterna. En nyhet var däremot detaljskisserna till denna målning, som för några år sedan inköptes av Uppsala universitetsbibliotek från en ättling till Way. Man kan där bl. a. se curator curatorum, d. v. s. Stockholms nations förste curator, frih. G. V. Leuhusen hållande det dryckeshorn, som vid detta tillfälle överräcktes till konungen.

Ett roande litet avsnitt var karikatyrteckningarna — många av dem förmodligen ritade under föreläsningar. Priset kanske togs av

dåvarande jur. stud. sedermera häradshövding Torsten Nilssons dräpliga bild av professor Davidsson som spader kung på ett spelkort. Detta kort lär ha smugglats in till professorn vid en giv under kortspel i »Kulan». I stället för att bli förgrymmad vid konfrontationen med sin egen karikerade bild lär Davidsson ha blivit mycket road och artisten belönades vid en senare tentamen med spets på betyget, vilket ju bevisar att en stor själ kan bo i en liten kropp.

Studentsången, som ju spelade en mycket stor roll vid kårens tillblivelse, illustrerades genom porträttserier av sånganförare och berömda studentsångare, av bilder i olika utföranden från konserter, sångarfärder, trappmarscher, kransnedläggningar m. m. samt av intressanta program och affischer. Detta avsnitt i utställningen hade ordnats av bibliotekarien Åke Davidsson.

Är det någon gång i Uppsala som man anlitat fotografer för att föreviga en episod i sin snabbt förgående studentikosa tillvaro, så är det vid de tillfällen då man beträtt tiljan. Här finns ett överväldigande rikt bildmaterial att ösa ur från de klassiska gamla Meyer- och Ridderstadsspexen fram till våra dagars kanske mera efemära, ofta revybetonade spex och till föreställningarna i den litterärt ambitiösa föreningen Uppsala studentteater. Universitetsbiblioteket har på detta område en ovärderlig samling bilder, en skänk av den gamla teatergarderiobären, spexentusiasternas allt i allo fru Caroline Sjöberg. I denna samling finns bl. a. flera gruppporträtt där »tant Caroline» tronar i kretsen av sina gossar, bland vilka man igenkänner de ungdomliga dragen av många nu grånade män i hög ställning, diplomater, biskopar, statsråd etc. Den äldsta kända fotografiska spexbilden, en mycket märklig sådan, är från slutet av 1850-talet och visar den ensemble som spelade den då nyskrivna och till förmån för skalden Johan Nybom uppförda lilla pjäsen »En Vaksalalördag». Man återfinner på denna både Gustaf Fredriksson, Pelle Ödman och Carl Rupert Nyblom. Förmodligen är detta ett av de äldsta existerande Osti-fotografierna, taget ute i fria luften, med en gammal rödmålad timmerbyggnad som bakgrund. Urvalet och anordnandet av bilderna hade på denna avdelning av utställningen utförts av bibliotekarien Nils Taube, som även försett bildkavalkaden med en festlig inramning, rekvisita från sörmlänningarnas gamla spex »På Madagaskar» — assegajer, halsband, benknor, stora träklubbor m. m.

Ur studenternas militära liv hade professor Gunnar Ekholm sammanställt en intressant exposé, främst från den tiden då Uppsala studentbeväringsskompani bedrev sina krigiska övningar i Botaniska trädgården och Engelska parken. Här fanns ej blott bilder utan även vapen och munderingspersedlar utställda.

De två första utställningsdagarna hade man tillfälle se ett axplock ur nationernas gamla protokollsböcker och matriklar samt en del andra handlingar och dokument belysande kårens och studenternas historia. I en särskild monter visades universitetets »Album studiosorum» med begynnelseåret 1595, då akademien återupprättades ur sitt förfall.

Utställningen, som varade från 12 mars t. o. m. 9 april, besöktes av över 2,000 personer.

Gurli Taube.